

Sociale zekerheid nadert gevarenzone

A. F. VAN ZWEEDEN

Achter de discussie over lonen en werkgelegenheid doemt het ontzagwekkende vraagstuk op, of onze verzorgingsstaat over een of twee jaar nog wel in stand kan worden gehouden. De trendmatige groei van het aantal mensen dat afhankelijk wordt van uitkeringen overtreft de jaarlijkse toeneming van het nationale inkomen. Om de volumegroei in de sociale zekerheid, die op 2,5 à 3% per jaar kan worden gesteld, te kunnen bijhouden, zal het nationale inkomen met ten minste dit percentage moeten toenemen, willen we verdere verzwarening van de collectieve druk voorkomen.

Ook als dat zou lukken, zou er nog geen sprake kunnen zijn van een stijging van de reële vrij besteedbare inkomens. Bij een economische groei die waarschijnlijk veel lager zal zijn valt niet te ontkomen aan een keus tussen een teruggang van de reële inkomens, of een ombuiging in de collectieve uitgaven waarbij de Bestek-operatie zal verbleken. Wanneer de economische groei en de groei van de sociale zekerheid niet met elkaar in evenwicht worden gebracht komt het faillissement van de verzorgingsstaat in zicht.

Al in 1981 wordt de financierbaarheid van de sociale uitkeringen op de proef gesteld doordat de overheid zich genoodzaakt ziet de eigen tekorten af te wentelen op de sociale fondsen door f. 1.300 mln. rijksbijdragen terug te trekken. Alleen met lapmiddelen kunnen de gaten die bij de fondsen vallen tijdelijk worden gedicht. Over de hele linie moeten de premies aanzienlijk worden verhoogd om te voorkomen dat de reserves worden aangetast. De discussies over „koopkrachtplaatjes”, die bij elke nieuwe beleidsoptie moeten worden herzien en tot op tienden van procenten uitgewogen, doen irrealistisch aan bij de kolosale problematiek die op ons af komt.

De fondsbeheerders proberen met kunst- en vliegwerk de bedrijfsverenigingen in staat te stellen aan hun uitbetalingsverplichtingen te voldoen. Door gebruik te maken van overschotten bij het ene fonds proberen ze de tekorten bij an-

dere tijdelijk aan te vullen. Het is volstrekt duidelijk dat met dit passen en meten alleen maar tijdelijk kan worden voorkomen dat de premies worden verhoogd tot een niveau dat de draagkracht van het bedrijfsleven te boven gaat.

In de komende jaren — en niet op al te lange termijn — moet daarom een ingrijpende wijziging van het sociale-zekerheidsstelsel worden verwacht. De vraag komt opnieuw aan de orde of de koppeling tussen lonen en uitkeringen, die nu vast ligt in de Wet op de aanpassingsmechanismen, kan worden gehandhaafd. Hooguit zal dit, politiek en maatschappelijk moeilijke, besluit kunnen worden omzeild door het minimumloon te verlagen, of althans vertraagd aan te passen aan de loonindex.

Het Ministerie van Sociale Zaken is bezig met een reconstructie waarbij gezocht wordt naar een evenwicht tussen een bescheiden economische groei en de stijging van de kosten en omvang van de sociale zekerheid. Kortingen op de uitkeringen, zoals het kabinet elk halfjaar toepast, zullen niet meer toereikend zijn. We groeien naar een stelsel van basisvoorzieningen op het niveau van het sociaal minimum met daarboven aanvullende voorzieningen die gebonden zullen worden aan maxima. Tegelijkertijd wordt gezocht naar een betere coördinatie van uitkerings- en volumebeleid. Sociaal beleid zal in verband moeten worden gebracht met arbeidsmarkt- en arbeidsvoorzieningenbeleid en optimalisering van de arbeidsomstandigheden om onnodige werkloosheid te voorkomen.

Nieuwe begrippen zullen ingang vinden, zoals „noodzakelijke kosten van levensonderhoud” als uitgangspunt voor de definitieve herstructurering van de kinderbijslag als volksverzekering. De samenvoeging van de werkloosheidsregelingen zal naast een verbetering van het thans zo verbrokkelde systeem, aanknopingspunten moeten bieden voor besparingen en voor arbeidsmarktbeleid. Om de groei van het aantal arbeidsongeschikten — volgens een heel recente raming 795.000 in 1985 — in te dammen,

zal er een eind worden gemaakt aan de onbeperkte verdiscontering van de werkloosheid in de WAO-uitkeringen. Er zal een nieuwe Algemene ouderdomswet moeten worden geschreven, omdat voor eind 1984 de uitkeringsrechten van man en vrouw krachtens een EG-richtlijn moeten worden gelijkgetrokken.

De toenemende vergrijzing van de bevolking — het aantal bejaarden stijgt van 1.320.000 in 1980 naar 1.420.000 in 1985 — levert steeds grotere problemen op voor de financiering via de omslag. De gelijkberechtiging van man en vrouw zou die problemen ondraaglijk maken als zij als echtpaar dezelfde aanspraken zouden krijgen als nu de man alleen als gezinshoofd. Daarom zullen ook hier, net als bij de werkloosheidsregeling, maxima moeten worden gesteld zoals nu al bestaan in de Algemene arbeidsongeschiktheidswet die model komt te staan voor alle sociale verzekeringen.

De mogelijkheden om met volumebeleid de ontwikkeling in de hand te krijgen zijn beperkt. Betere beheersing van de kosten en van de volume-ontwikkeling moet mogelijk zijn door een geïntegreerde aanpak van sociaal beleid en arbeidsmarktbeleid. De ideeën die hierover bij Sociale Zaken leven gaan in de richting van centralisatie en regionalisatie van beheer en uitvoering. Die gedachten roepen grote weerstanden op bij werkgevers- en werknemersorganisaties en bij gemeentelijke sociale diensten. De hervorming van het sociale-zekerheidsstelsel zal zeker nog een keihard politiek gevecht opleveren. De organisaties voelen zich bedreigd in hun historisch gegroeide zelfstandigheid.

In de adviesaanvraag van Albeda en De Graaf aan de SER wordt al vooruitgelopen op de toekomstige stelselwijzigingen. Nu al moet de referentie-eis voor de WW worden verzwaaard van 65 tot 130 dagen. Voor de gehuwde werkende vrouw zou de AOW-premie niet meer worden gerestitueerd als de Kamer zich niet tegen dat voorstel had uitgesproken. De interpretatie van de artikelen 12 WAO en 21 AAW moet zodanig worden gewijzigd dat gedeeltelijk arbeidsongeschikten sneller terugvallen in WWV en WW als ze niet kunnen aantonen dat ze geen werk kunnen vinden door hun handicap.

Het zijn allemaal aanwijzingen voor een strenger toelatingsbeleid waarbij scherpere criteria zullen worden gehanteerd om de toestrooming naar de WAO en AAW af te remmen. De beste vorm van volumebeleid is het scheppen van werkgelegenheid. Het systeem van de sociale zekerheid is niet opgewassen tegen een blijvende werkloosheid van grote omvang. We mogen al tevreden zijn als we de trendmatige volumegroei — waarin geen rekening is gehouden met de werkloosheid — de baas kunnen blijven.

A. F. van Zweeden